

สัมภาษณ์พิเศษ

ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
นายทองใบ ทองเปาด์

เรื่อง สิทธิมนุษยชน

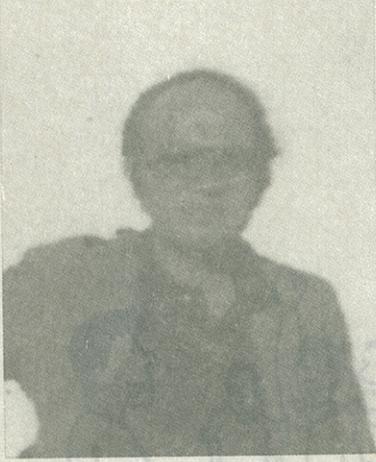

โดย *ธัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ และ บัณฑิต จันทรโรจนกิจ

คำว่า "สิทธิมนุษยชน" มีความหมายในตัวของมันเอง สิทธิมนุษยชนที่แท้จริงมิได้หมายความว่าประเทศไทยให้สัตยาบันในกฎบัตรสิทธิมนุษยชนเท่านั้นหากแต่สิทธิมนุษยชนยังจำต้องถูกนำลงมาปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นนักวิชาการท่านหนึ่งซึ่งทำงานด้านสันติภาพและรวมไปถึงสิทธิมนุษยชน

และคุณทองใบ ทองเปาด์ นายเม็กไช้ได้สนทนากับเราและกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของปรัชญา ซึ่งเริ่มจากการมองมนุษย์และนำไปสู่พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน และยังได้กล่าวถึงประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องในสังคมไทย อันท้าทายต่อการพัฒนาประเทศไทยของเรา...

*อาจารย์ประจำหมวดวิชาหลักการปกครอง ภาควิชาพื้นฐานทั่วไป มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นชาวมุสลิมเกิดในกรุงเทพฯ จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก แล้วมาเรียนต่อวิชารัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากนั้นไปจบปริญญาเอกในสาขาวิชานี้จากมหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา ปัจจุบันอายุได้สามสิบเศษ เป็นรองศาสตราจารย์สอนวิชาทฤษฎีและปรัชญาการเมือง ความรุนแรงและสันติภาพอยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนมากเขียนผลงานทางวิชาการทั้งภาษาไทยและเทศ งานชิ้นล่าสุดที่ตีพิมพ์เป็นเล่มได้แก่ สันติภาพกับความคิดของเด็กยากจน (สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2531) และ Islam and The Quest of Social Sciences (Institute of Asian Studies, 1989) ร่วมงานกับองค์การพัฒนาเอกชนอยู่เนื่อง ๆ ในด้านสันติภาพสิทธิมนุษยชนและเรื่องเด็ก สมรสแล้วกับอาจารย์วิชาปรัชญาท่านหนึ่งแห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

■ อยากให้อาจารย์พูดถึงปรัชญาพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน

- คือปรัชญาพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน ผมไม่เห็นตรงคำว่า “สิทธิ” เท่าไร เวลาผมอธิบายเรื่องสิทธิมนุษยชนผมเน้น 2 เรื่อง เรื่องแรก คือ แนว

คิดว่ามนุษย์ถูกมองอย่างไรบ้าง อันที่หนึ่ง อันที่สอง ผมมองสิทธิมนุษยชนในแง่ความหมายของพัฒนาการของ concept เพราะฉะนั้นเราคุยเรื่องแรกกันก่อน คือ มนุษย์ถูกมองได้ 2 วิธี วิธีแรก เขามองมนุษย์เป็น...ภาษาไทยไม่รู้จะใช้คำอย่างไรมันเป็น finish product เช่น อาจารย์บัณฑิต ก็เห็นเป็นอาจารย์บัณฑิต ที่นี้เวลานี้ จบอยู่ตรงนั้น วิธีคิดแบบนี้ มันเป็นเรื่องที่ focus ที่ปัจจุบัน focus ที่ความเป็นจริง นึกออกไหมครับ เพราะฉะนั้นปัญหาที่ก็คือว่า มันมีข้อดีคือเห็นเป็นรูปธรรม ข้อเสียของมันก็คือว่า มันมองไม่เห็นพัฒนาการของมนุษย์ไปข้างหน้า มันมองไม่เห็นอนาคต ไม่เห็นศักยภาพซึ่งแฝงอยู่ในมนุษย์ขณะนี้ เพราะฉะนั้นสมมติเรามองมนุษย์แบบแรก คือแบบ finish product แล้วเราไปมองเด็กทารก สิ่งที่เราจะเห็นก็คือ เด็กทารก สิ่งที่เราเห็น Need ของทารกอาจจะเป็นเรื่องของนม เรื่องอาหาร เรื่องอะไรนิดหน่อย สิ่งที่เราจะมองไม่เห็นคืออนาคตของทารก 20 ปีจากวันนี้ 30 ปีจากวันนี้ เราจะไม่เห็น ว่า Life Extency ของทารกจะเป็นเท่าไร 70 ปีข้างหน้าจะอยู่อย่างไร เงื่อนไขของดินของน้ำ สิ่งแวดล้อมจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นแนวคิดแบบนี้ บางคนก็จะนำมามองในจุดที่เป็น finish product และมองมนุษย์ในลักษณะนั้น เพราะฉะนั้น คำถามโดยทั่ว ๆ ไปก็จะนำมามองว่า เอ๊ะ ! พูดถึง “สิทธิ” มากไป จะต้องมามองถึง “หน้าที่” ด้วย จะเป็นอะไรที่เราเคยได้ยินบ่อย ๆ ไม่ได้หมายความว่ามันไม่สำคัญ แต่ผมกำลังอธิบายว่ามัน Base on เรื่องอะไร เวลาเราพูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ในส่วนแรก ถ้าเน้นส่วนที่สองก็คือว่ามนุษย์มีศักยภาพที่จะแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ สิ่งที่จะตามมาก็คือว่า ถ้าอย่างนั้นเราจะทำอย่างไรที่จะเพิ่มพูนศักยภาพ

ของมนุษย์ ศักยภาพในการรู้หนังสือก็ดี ในทางสุขภาพอนามัยก็ดี ศักยภาพในการใช้สมองก็ดี แม้กระทั่งศักยภาพในการที่มนุษย์จะใช้พลังในการสร้างสรรค์ นึกออกไหมครับ เพราะฉะนั้น คนที่มองมนุษย์ใน 2 แบบนี้ ก็จะมองเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกันออกไป คราวนี้เราเข้ามาถึงเรื่องพัฒนาการของ concept ในความเข้าใจของผมน่าจะผิดก็ได้ ผมเข้าใจว่ามัน follow แนวคิดที่ว่ามนุษย์คืออะไร พัฒนาการที่ว่า concept ตอนแรกมันก็เป็นพัฒนาการที่เริ่มต้นจาก สิทธิของมนุษย์ในฐานะที่ว่าปกป้องสิทธิของปัจเจกชนจากอำนาจรัฐ หรืออำนาจของสังคม ยกตัวอย่าง เช่น สังคมจะเข้ามาจัดการกับชีวิตของคุณ คุณก็ป้องกันเอาไว้ อันนี้คือสิ่งที่เราเรียกว่าสิทธิทางการเมือง ในความหมายแรกเป็นการต่อต้านรัฐ ต่อสู้กับอำนาจฝ่ายเบ็ดเสร็จทั้งหลาย ต่อมาพอประชาธิปไตยเกิดขึ้น สมบูรณ์มากขึ้น ก็เป็นการควบคุมรัฐ บังคับใช้รัฐในบางลักษณะ แต่ว่าก็ยังเป็นประเด็นเรื่องของสิทธิทางการเมือง คนที่เน้นสิทธิมนุษยชนในลักษณะนี้ เขาจะเน้นเรื่องการจำกัดบทบาทอำนาจรัฐ ไม่ค่อยอยากให้รัฐมาแทรกแซง อเมริกาจะเป็นตัวอย่างที่ดี เรื่อง Privacy เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด กฎหมายเรื่องของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในเรื่องใหญ่โตมโหฬาร อาชีพทนายจะเข้ามาทำงานในเรื่องนี้ คือป้องกันรัฐไม่ให้มายุ่งกับฉัน ชีวิตส่วนตัว อาณาบริเวณ ตัวตนของฉัน รวมไปถึงเรื่องอื่น ๆ หมายถึงว่าตัวตนของเราที่ขยายออก รวมไปถึงทรัพย์สินของเรา ชื่อเสียงของเรา อะไรต่ออะไรของเรา ก็เป็นที่มาของกฎหมายหมิ่นประมาทและอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับรัฐ อันเป็นการพิทักษ์สิทธิของตัวเอง รวมทั้งสิทธิทางการเมือง แต่ที่นี้

พัฒนาการของแนวคิดนี้ พอเรื่อยมาถึงช่วงต่อ ๆ มา อย่างเช่น ยุคที่มีลัทธิสังคมนิยม มาร์กซิสต์ขึ้น มันก็เน้นในทางสิทธิการเมืองอย่างเดียวไม่พอ ยุคแรกร้อยสองร้อยปีก่อนมันก็สู้กันในเรื่องผู้หญิงมีสิทธิ Vote มัย เรามีสิทธิ Vote เท่ากันมัย หนึ่งในคนต่อหนึ่งเสียงหรือเปล่าก็สู้กัน เป็นสิทธิทางการเมือง มาขั้นที่สอง ก็เป็นสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเขาบอกว่าคุณบอกว่าคนจนจะตาย มีสิทธิเท่ากับคนรวยหนึ่งเสียงก็จริง แต่ว่าสิทธิในทางเศรษฐกิจไม่มีเลย สิทธิในการได้รับการศึกษาไม่มีเลย ขณะเดียวกันก็ขยาย concept ให้มันคลุมเรื่องนี้ นึกออกมั้ย เรยกตัวอย่างที่มันเป็นรูปธรรมสักหน่อยก็ได้ เช่น น้ำประปาที่เรากิน มันเป็นน้ำที่ต้องซื้อถูกมั้ย เพราะมันเป็นน้ำซึ่งผ่านกระบวนการผลิตจากน้ำดินมาเป็นน้ำประปา มันมี cost ลงไป มันมีการจัดการเอาน้ำจากแหล่งน้ำมาที่บ้านคุณ อันนี้เป็นการจัดการ เป็นการทำน้ำดินให้เป็นน้ำ ซึ่งบริโภคใช้สอยทั้งหมดนี้คุณต้องซื้อ ปัญหาตามมาก็คือว่า เอ๊ะ ! อย่างนี้เป็นบริการของรัฐที่จะต้องให้คุณโดยเสมอกันหรือเปล่า หรือคุณจะต้องซื้อ สมมติคุณไม่มีสตางค์คุณจะซื้อได้อย่างไร ปัญหาตามมาอย่างนี้หมายความว่า คุณไม่มีสตางค์คุณก็อย่าซื้อ อย่างนั้นสิ อันนี้คือคำถามที่เกิดขึ้น บางคนก็บอกว่าเรื่องน้ำ รัฐต้องเข้ามาดูแล ผมยกตัวอย่างเรื่องน้ำเพราะเห็นชัดที่เห็นได้ชัดต่อไปก็คือ เรื่องรักษาพยาบาล ปัญหาสวัสดิการของรัฐ ปัญหาอะไรทั้งหลายที่จะมาควบคุมครอบคลุมทุกคน นั่นช่วงที่สอง ช่วงที่สาม หลัง ๆ นี้ สิทธิมนุษยชน มันรวมไปถึงปัญหาเรื่องสันติภาพ ปัญหาการพัฒนาทำไมละ ? ก็เพราะว่า การพัฒนานี้ก็คือการเพิ่มพูนพลังให้แก่ชุมชน ให้แก่ตัวบุคคล ให้มีอำนาจมากขึ้นให้รัฐใหญ่เกินไป มันก็เป็นปฏิกริยาต่ออันที่สอง

นี่ก็ออกมัย อันที่สองคุณเรียกร่องสิทธิทางเศรษฐกิจ และสังคมก็เท่ากับคุณเรียกร่องให้รัฐมีบทบาทมากขึ้น อันแรกให้รัฐมันเล็ก อย่างมาอยู่กับกู พูตกันง่าย ๆ แต่อันที่สอง เออ ! เสร็จแล้วมันไม่เท่ากันที่ คนรวย-คนจน คนแข็งแรง-คนอ่อนแอ ต้องช่วยคนอ่อนแอ อ้าว ! รัฐก็มีบทบาทมากขึ้น มาถึงตอนนี้ ก็คือ O.K. รัฐต้องทำตรงนี้ด้วย แต่ชุมชนต้องแข็งแรงขึ้นด้วยเป็นปัญหาเรื่องของการพัฒนา เรื่องของสันติภาพ-สันติภาพในความหมายที่ว่า ไม่ใช่รัฐมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเมืองแล้ว รัฐจะทำสงครามทำอะไรโดยชอบ เพราะถ้าตัดสินเรื่องนี้แล้วมันก็จะกระทบกระเทือนสิทธิในเรื่องต่าง ๆ เพราะฉะนั้นความเข้าใจของผม ผิดหรือถูกไม่ทราบ แต่ว่าอธิบายทั้งสองอย่างคือ อธิบาย concept ของมนุษย์แบบ Philosophy Basis เป็นรากฐานในทางปรัชญา ส่วนอันที่ 2 เป็นพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

■ **ตอนนี้เรากำลังอยู่ในช่วงที่สอง คือเราเรียกร่องจากรัฐมากเกินไปหรือเปล่า**

- ผมคิดว่าการเรียกร่องจากรัฐมันต้องดูเงื่อนไขจริง ๆ แล้วเมื่อกันมันมีประโยชน์ในการวิเคราะห์เหมือนกันแต่ว่าในทางปฏิบัติ ผมคิดว่า phase (ช่วง) ทั้งสามนั้นมันตรงกันอยู่ เช่นในชนบทปัญหาของชนบทก็คือให้รัฐให้บริการในทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ในกรุงในเมือง อาจเป็นเรื่อง รัฐอย่างมาอยู่กับกู เช่นห้าม tap (ดักฟัง) โทรศัพท์รัฐมันพัฒนาไปเรื่อย ๆ มีความสามารถในการดูแลอะไรทั้งหลายทั้งปวงหรือว่าความสามารถในทางเทคโนโลยี คนสมัยใหม่ก็พยายามบอกว่ารัฐห้ามยุ่งกับชีวิตประจำวันของชั้นจนเกินไป มันจะเป็นพัฒนาการที่คลี่คลาย

■ **อยากจะโยงเข้ากับประเด็นของสังคมไทย ที่**

สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้อเพื่อสนับสนุนต่อปรัชญาต่อวิถีคิดแบบนี้มัย เพราะหลายคนบอกว่า เราเอาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมาจากต่างประเทศ เป็นเรื่องของทางตะวันตก เรารับของเขามาใช้

- ด้วยเหตุนี้ไงอะ ผมถึงไม่ได้พูดกับคุณเลยว่าปรัชญาฝรั่งว่าอย่างไร แต่ผมเริ่มจากแนวคิดเรื่องการเมืองมนุษย์ แบบนี้ก่อนข้างจะสากลในสังคมไทยก็น่าจะต้องมี ไม่เช่นนั้น มันคงไม่ต้องการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชุมชน ระบบวัฒนธรรมเกื้อหนุนชุมชนต่าง ๆ วัฒนธรรมชุมชนมันดำรงอยู่เพราะมันมองมนุษย์แบบ process คือหมายความว่า มันเข้ามาเกื้อหนุนให้มนุษย์เข้าถึงศักยภาพ มันให้ความรัก ความอบอุ่น เพราะฉะนั้นมองอย่างนี้มันมีอยู่ แล้วใครที่ว่าสังคมไทยไม่มีแนวคิดเรื่องนี้แล้วเราจะอธิบายอย่างไรที่ความคิดชาวพื้นบ้านจะบอกว่าคนไทยรักอิสระเสรี ความคิดเรื่องอิสระเสรีก็คือความคิดที่ไม่อยากให้คนอื่นมาละเมิดสิทธิของเราเอง ในลักษณะนั้นเหมือนกัน ผมว่ามองแบบนี้สังคมไทยมันมีอยู่

■ **จะพูดได้ไหมว่า ประชาธิปไตย เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของสิทธิมนุษยชน**

- (ระหว่างประชาธิปไตยกับสิทธิมนุษยชน) ผมคิดว่า สิทธิมนุษยชนเป็นรากฐานของประชาธิปไตย ไม่ใช่ประชาธิปไตยเป็นรากฐานของสิทธิมนุษยชนเพราะอะไรรู้อัย ถ้าเราพูดถึงประชาธิปไตยโดยไม่พูดถึงสิทธิมนุษยชน เราอาจจะเห็นภาพของระบบเบ็ดเสร็จบางอย่าง เช่น สมมติว่าให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง แต่ไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้คนเลยไม่ได้การันตีสิทธิในการแสดงออก สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่จะตามมาก็คือไม่ใช่ประชาธิปไตย ในทางกลับกันผมว่า เราน่าจะมองไปที่สิทธิมนุษย-

ชนว่าเป็นฐานสำคัญ แล้วค่อย ๆ มองว่ามันจะ
 เกือบเหมือนประชาธิปไตยได้อย่างไร ประชาธิปไตย
 อะไรก็ตามที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษย-
 ชน ผมว่าไม่ใช่ประชาธิปไตยในความหมายที่
 อำนาจเป็นของประชาชน เหตุผลก็คือว่า อำนาจ
 จะเป็นของประชาชนที่ไม่ตระหนักว่าสิทธิอำนาจ
 เป็นของตัวเองได้อย่างไร อำนาจจะเป็นของ
 ประชาชนที่ไม่ตระหนักในอำนาจของตัวเองได้
 อย่างไม่ ผมคิดว่าเป็นไปไม่ได้ประชาธิปไตย
 ในรูปของการเลือกตั้งก็จะกลายเป็นพิธีกรรม
 เท่านั้น

■ **ถ้าอย่างนั้นก็คงต้องยอมรับว่าสังคมไทยเรายัง
 ละเลยเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเป็นสิทธิใน
 ทางเศรษฐกิจสังคม หรือการเมืองก็ตาม อาจารย์
 คิดว่าเรามีทางที่จะทำให้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชน
 มันเพิ่มพูนมากขึ้นในสังคมไทยหรือไม่**

□ **คือตรงนี้ ผมเอาข้อมูลให้คุณดู เรื่องนี้ต้องพูด
 ด้วยข้อมูล พอเอาเข้าจริง ๆ เมืองไทยไม่ได้
 เลวร้ายอย่างที่คิดกันเท่าไรนัก พูดกันโดยรวม
 เปรียบเทียบกับบางประเทศในเอเชียอาคเนย์
 ประเทศไทยเราก่อนข้างดี อย่างเช่น ประหาร
 นักโทษการเมืองต่ำกว่าในอีกหลาย ๆ ประเทศ
 การประณตศึกษาหรือการให้การศึกษา แก่เด็ก
 นักเรียนก็สูงขึ้น แต่เรื่องเหล่านี้ เราไม่ควรจะ
 ใช้เป็นความภูมิใจแต่เราต้องมองว่า มันยังมี
 ปัญหาอะไรอีกบ้างที่เราต้องเชื่อมโยงให้มันดีขึ้น
 ได้ ถ้าถามว่าในเมืองไทยเป็นอย่างไรในตรงนี้
 ผมตอบอย่างนี้ว่า ปัญหาสิทธิมนุษยชนในไทย
 เป็นปัญหาเรื่องไม่ยอมรับใน concept และก็
 ไม่โยงประเด็นสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็นฐาน
 รากของประชาธิปไตย ยังไม่ยอมรับทำเช่นนั้น ด้วย
 เหตุนี้สิ่งที่ตามมาก็คือ Debate เรื่องประชาชน
 มีสิทธิที่จะเรียกร้องม็อบหลังจากการเลือกตั้ง**

คือพูดราวกับว่า ประชาธิปไตย หมายความว่า
 การหย่อนบัตรและหลังจากนั้นอีก 3 ปี 4 ปี
 คุณไม่ต้องไปพูดกับเขา อันนี้ไม่ make sense
 แต่สิทธิในการแสดงออก สิทธิในการรวมกลุ่ม
 สิทธิในการต่อสู้โดยสันติ ผมคิดว่าเป็นพื้นฐาน
 สำคัญ เมื่อเป็นอย่างนี้ สิ่งที่ตามมาก็คือเรามี
 องค์กรพัฒนาเอกชน (Non Government
 Organization-NGO) จำนวนมากที่ลุกขึ้นมา
 ทำหน้าที่เหล่านี้ ผมอยากจะยกตัวอย่าง เช่น
 ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก
 ศูนย์ช่วยเหลือแรงงานเด็ก สิ่งเหล่านี้ที่เข้าไป
 focus เรื่องเด็ก มันไม่ใช่เรื่องเด็ก แต่เป็นเด็ก
 ใน concept ของสิทธิมนุษยชนก็ได้ด้วย con-
 cept ที่ผมพูดไปตั้งแต่ต้น คือเด็กในฐานะที่เป็น
 process เมื่อเป็นอย่างนี้ องค์กรพัฒนาเอกชน
 เหล่านี้ ซึ่งผมอยากจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วน
 แรกเป็นองค์กรที่ focus เรื่องเด็ก ด้วยเหตุผล
 ที่ว่าแล้ว ส่วนที่สองเป็นองค์กรที่ focus เรื่อง
 สิทธิทางการเมืองโดยตรง เช่น นักโทษการเมือง
 เมืองที่พอมืออยู่บ้าง พวกนี้ก็คอยต่อสู้ช่วยเหลือ
 หรือว่าโดนกลไกของรัฐเล่นงาน โดนตำรวจซ้อม
 พวกนี้ก็ต้องมีองค์กรที่โดดเข้าไปปกป้อง แล้วก็
 ส่วนที่สาม ที่ผมคิดว่าในอนาคตที่จะทวีความ
 สำคัญสูง ไม่รู้ว่าสูงที่สุดหรือเปล่า แต่จะสูง
 มากทีเดียว คือ องค์กรพัฒนาเอกชนที่พิทักษ์
 สิ่งแวดล้อม เพราะสิทธิมนุษยชนในพัฒนาการ
 ของมันต่อไป มันจะรวมไปถึงสิ่งแวดล้อม ป่า
 มันของใคร ใครมีสิทธิในการดูแลรักษาป่ามาก
 กว่ากันคนซึ่งอยู่ในป่าเป็นร้อยปี หรือว่ารัฐประ-
 ภา ศกศกกฎหมายว่าป่าตรงนั้นเป็นป่าสงวนอันนี้
 เป็นข้อโต้แย้ง หรือว่ารัฐประกาศเป็นป่าสงวน
 แล้วรัฐดูแลได้จริง ๆ หรือเปล่า วิถีชีวิตของ
 ชาวบ้านทำลายป่าไหมหรือไม่ อะไรทำนองนี้ คือ

นี่คือสิ่งที่ผมอยากจะทำในอีก ๓ ปีข้างหน้า

ทุก ๆ อย่างมันจะพันกันเห็นมัยยะ เมื่อเป็น
 อย่างนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านั้นจะต้องมี
 บทบาทสำคัญต่อไปข้างหน้า เพราะว่ามันเป็น
 อะไรที่มองไปในอนาคต ในความเห็นของผม
 น่าจะสำคัญยิ่งกว่าสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็น
 เรื่องนั้น ๆ เสียอีก เหล่านี้เป็นสิทธิที่สำคัญพอ
 สมควรคือสำคัญในความหมายที่ว่าปริมาณ
 ของความขัดแย้งนับวันจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ
 ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ธรรมดา ๆ คือประชาชนมี
 มากขึ้น พื้นที่มันเท่าเดิม การแย่งชิงมันก็ต้อง
 สูงขึ้น และทรัพยากรอย่างที่ดิน มันมีจำกัด
 น้ำนี่เป็น issue ใหญ่มากในทศวรรษหน้า อันนี้
 การันตีได้เลยต้องแย่งกันระหว่างเมืองกับชนบท
 ต้องแย่งกันระหว่างภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม
 จะทำอย่างไรประเด็นปัญหาเหล่านี้ สิทธิ
 ของคนในเมืองกับชนบท สิทธิของเกษตรกรต่อ
 น้ำ อันนี้มีหรือไม้อันนี้เป็นเรื่องยืดเยื้อและซับซ้อน
 มาก เพราะฉะนั้นองค์กรพัฒนาเอกชน
 เหล่านี้ ผมคิดว่ามีบทบาทสำคัญในการชูประเด็น
 ความขัดแย้งเหล่านั้น ในรูปของการพิทักษ์สิทธิ
 ของชุมชน การพิทักษ์สิทธิของประชาชน ไม่
 ทราบตอบคำถามคุณหรือเปล่า

■ **ตอบครับ** พอพูดถึง NGO คงต้องพูดต่อไปอีก
 นิดหนึ่งว่าองค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้มันจะช่วย
 ทำให้สังคมไทยลดการปะทะกันโดยตรง ระหว่าง
 ประชาชนกับรัฐ มันจะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น
 หรือเปล่า

□ **นำสนใจ** คำถามนี้น่าสนใจมาก ผมขอตอบเป็น
 2 ทาง อันแรกต้องนิยามกันก่อนว่าการปะทะกัน
 หมายความว่าอย่างไร คือผมไม่สนับสนุน ไม่
 ยอมรับ ไม่เห็นด้วยกับการปะทะกันด้วยอาวุธ
 ซึ่งใคร ๆ ก็ทราบดี แต่ความขัดแย้งกันเป็น
 อีกเรื่องหนึ่ง และผมคิดว่าความขัดแย้งเป็นเรื่อง
 ปกติของสังคมมนุษย์ เราักพอจะพยากรณ์กันได้

ความขัดแย้งในเรื่องของทรัพยากรเราหลบเลี่ยง
 กันไม่ได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะขัดแย้งอย่างไร จึง
 จะมีความสูญเสียน้อยที่สุด จึงจะสร้างสรรค์ที่สุด
 ตรงนี้องค์กรพัฒนาเอกชนทำงานได้ มันก็
 เหมือนตัวที่ช่วย focus ความขัดแย้ง เป็นเหมือน
 กับลินินริบ ซึ่งเปิดออก บอกให้ทราบว่าจะขณะนี้
 มีปัญหาอะไรบ้าง เป็นตัวเชื่อมระหว่างปัญหา
 ผู้คนซึ่งเป็นเหยื่อของปัญหา ไขมัยครับ ปัญหา
 ก็คือว่า หน่วยงานของรัฐจะ Recognize องค์กร
 พัฒนาเอกชนแค่ไหน หรือองค์กรพัฒนา
 เอกชนจะทำให้รัฐ Recognize แค่ไหน อันนี้ก็
 ต้องต่อสู้กันเรื่องข้อมูล เรื่องอะไรต่อมิอะไร
 ผมยกตัวอย่างองค์กรพัฒนาเอกชน ที่พัฒนา
 เกี่ยวกับเรื่องสิทธิสตรี โสเกณี ตัวเลขโสเกณี
 ในเมืองไทยเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันสนุกสนาน
 มาก แต่คนที่เป็โสเกณี คนที่เป็นเหยื่อคงไม่
 สนุกด้วยเลย ตำรวจอาจจะบอกว่ามีสี่แสนคน
 แต่องค์กรพัฒนาเอกชนบอกมีหนึ่งล้าน อันนี้
 ต้องต่อสู้กันแล้วว่าข้อมูลของใครที่เที่ยงตรงมาก
 กว่ากัน เหนือกว่าในที่สุดแล้วเพื่อที่จะทำให้
 issue ของตัวเองชัดเจน แล้วต่อสู้เพื่อพิทักษ์
 สิทธิเพื่อพิทักษ์ความถูกต้องในเวทีประชาธิปไตย
 ได้ ผมคิดว่ามันจะสร้างสรรค์ เราอย่าไปกลัว
 ความขัดแย้ง เพียงแต่เราต้องทำให้ความขัดแย้ง
 มันเป็นความขัดแย้งที่เปิดเผย และก็ไม่ใช่รูปแบบ
 อันมาเล่นงาน และก่อเหตุทางแก้มันไป มันมี
 ประโยชน์ในตัวของมันเอง

ส่วนที่สองที่ผมอยากจะตอบปัญหานี้ก็
 คือว่า ตอนนี้อีกกำลังจะมีรัฐสภาของเราจะให้
 ความสำคัญกับองค์กรพัฒนาเอกชน หรือสิทธิ
 มนุษยชนมากขึ้นกว่านี้ รัฐน่าจะพยายามตั้ง
 ให้ issue ที่จะเกิดขึ้นต่อไปนี้มา debate ใน
 สภาได้บ้าง ทีนี้ถ้าเรามีช่องให้เขา debate โอกาส
 ที่จะไปปะทะกันในรูปอื่นมันน่าจะน้อยลง เช่น

สมมติว่าถ้ามีนายทุน กลไกของรัฐ ในท้องที่มา
 รังแกเขาทางเลือกของเขาจะได้มีมากขึ้น การ
 วิ่งไปหาองค์การพัฒนาเอกชนก็เป็นทางเลือก
 หนึ่ง หลังจากนั้นถ้ามีทางเลือกอื่นอีก ก็คือถ้า
 วิ่งไปที่สภาได้ ตอนนี้ผ่าน ส.ส. ก็เป็นทางเลือก
 อีกทางหนึ่งถ้าสมมติว่ามี Forum จริง ๆ ที่
 พูดเรื่องนี้ กล้า address ประเด็นนี้โดยตรง
 มันก็อาจทำให้การพูดถึงปัญหาสิทธิมนุษยชน
 การต่อสู้หรือความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น มันแปร
 มาอยู่ในรูปของระบอบรัฐสภา ระบอบรัฐสภา
 เองก็จะ...คือผมก็จะประเมินความแข็งแรงของ
 รัฐสภาต่างจากคนอื่น ผมประเมินว่าความสามารถ
 ของรัฐสภาก็คือ ความสามารถที่จะ responsive
 กับความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น ผมมองอย่างนี้ คือ
 ทำให้ตัวมันเป็นเวทีถ้ามันไม่เป็นเช่นนั้น มันก็
 ไม่มีประโยชน์อะไร มันไม่ใช่เพียงแค่ออกกฎ-
 หมาย หน้าของฝ่ายนิติบัญญัติ หน้าของรัฐ
 สภาก็คือเป็นเวทีให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ แล้ว
 ในสังคมซึ่งซับซ้อนขึ้น การมี ส.ส. อย่างเดียว
 อาจไม่เพียงพอ ส.ส. ต้องทำงานกับองค์การ
 พัฒนาเอกชนในสภา เพื่อจะได้รับข้อมูล สะท้อน
 ปัญหาของชาวบ้าน และเพื่อจะได้อยู่ร่วมกับชาว-
 บ้านหาทางแก้ปัญหา และก็กลับมาเรื่องเดิมคือ
 พิทักษ์สิทธิของชาวบ้าน เวลาที่กลไกของรัฐ
 รังแกชาวบ้านเขา แก่กฎหมายเพื่อให้กลไกของ
 รัฐทำงานได้อย่างสร้างสรรค์มากขึ้น ตรงเป็
 เลย

■ **อาจารย์มีประเด็นที่อยากจะทิ้งท้ายไว้อย่างไร
 ครับ**

□ ผมอยากจะทิ้งท้ายอย่างนี้ มันมีเรื่องหนึ่งที่นำ
 สนใจแต่คุณไม่ได้ถาม ผมคิดว่าปัญหาสิทธิ-
 มนุษยชน มันจะซับซ้อนกว่าเดิมมาก และจะ
 ต้องเรียกร้องทั้งสติปัญญา ข้อมูล และการ
 วิเคราะห์ใคร่ครวญอย่างละเอียด ผมไปฟังท่าน

อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่ออีกปลายเมื่อไม่นาน
 มานี้ ซึ่งผมไม่เห็นด้วยกับท่านในหลาย ๆ ประ-
 เด็น ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ ซึ่ง
 กำลังเกิดอยู่ จะจัดการกับมันอย่างไร ปัญหา
 นี้ก็เป็นปัญหาสิทธิมนุษยชน เขาบอกว่าตอน
 แรกที่รู้ว่าโรคเอดส์ดูเหมือนจะเป็นประมาณ
 ปี 2527 ตอนนั้น เขาก็บอกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่อง
 ที่จะต้องเฝ้าระวังในปัญหา นี้สรุปแล้วก็คือว่า
 กระทรวงสาธารณสุขต้องคอยควบคุมโรคเอดส์
 การควบคุมโรคเอดส์หมายความว่า คุณจะต้อง
 identify คือชี้หน้าว่าใครเป็น หมายความว่า
 คนเป็นโรคเอดส์ จะต้อง report โดยกฎหมาย
 ถ้าสมมติคุณบอกว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคล คุณ
 ทำไง ? กฎหมายกำลังจะเข้าไป เออ ! ผมเป็น
 โรค ก็นั่นนะสิ โรคมันสำคัญก็นั่นนะสิ โรค
 มันสำคัญ แต่ผมโดนเล่นงาน ทุกคนในประเทศ
 นี้ พอรู้ว่าผมเป็นผมก็เดือดร้อนแล้ว แต่ว่าใน
 ฐานะทางการแพทย์ผมต้องดูแล จะให้ทำอย่างไร
 และหลังจากที่คุณรายงานแล้ว ผู้รู้แล้วว่า นาย
 ก. นาง ข. เป็น ต่อไปก็คือผมต้องการเข้ามาคุม
 คือผมต้องกักบริเวณคุณโดยที่คุณมีความผิด
 หรือเปล่า ไม่รู้ คือผมโดนมาจากเข็มนิจิยา หรือ
 การถ่ายเลือด ซึ่งไม่ใช่ความผิดของผม แต่สิทธิ
 ของผมทั้งมวลจะต้องยุติลง นี่เป็น issue ใหญ่
 ที่กำลังจะเกิดขึ้น หมายความว่าอย่างไร ? แม่
 ซึ่งเป็นโรคเอดส์แล้วทารกอะไร ? คุณจะทำ
 แท้งไหม ลูกเกิดมาเป็นเอดส์ เป็นภาระของ
 รัฐ อันนี้เป็นปัญหาทางจริยธรรมเป็นปัญหา
 หลายเรื่อง ต้องเตรียมรับมือกับปัญหาสิทธิมนุษย-
 ชนทั้งนั้น และมันจะกลับมาใน concept ที่ผม
 ว่า การเผชิญระหว่างสิทธิส่วนบุคคล กับสิทธิ
 ของชุมชน สิทธิของคนกลุ่มน้อยกับสิทธิของ
 คนกลุ่มมาก บางคนตอบง่าย ๆ ว่า คนกลุ่ม
 ใหญ่จะต้องพิทักษ์ไว้ แต่ถ้าเริ่มแบบนั้น อันตราย

มันสูงมาก ผมว่าแนวความคิดในการประหัด-
ประหารทำลายผู้คนก็เริ่มแบบนี้คือให้ความสำคัญ
กับคนกลุ่มใหญ่ จนบอกว่าคนกลุ่มน้อยหรือคน
จำนวนน้อย หรือคนซึ่งผิดประหลาดไป เป็น
กลุ่มที่ยอมเสียสละได้ ถ้าเริ่มแบบนี้มันอันตราย

นายทองใบ ทองเป่าต์

- สถานที่เกิด** -จังหวัดมหาสารคาม
- การศึกษา** -โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย (แผนก
อักษรศาสตร์
-คณะสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์ (ลาออกในชั้นปีที่ 3)
-มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
(พ.ศ.2494)
- อดีต** -เลขทำงานไร่ยาสูบ, เคยเป็นครู, เคย
เป็นเสมียน, เคยทำหนังสือพิมพ์ เป็น
นักข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์
หลายฉบับ (พ.ศ.2496-2501)
-เคยเป็นนักเขียนประจำในหนังสือ
พิมพ์หลายฉบับ (เขียนต่อสู้เรียกร้อง
ความเป็นธรรมให้กับผู้ยากไร้)
-เคยเป็นกรรมการและนายกสมาคม
นักเขียนแห่งประเทศไทย และเป็น
กรรมการตัดสินการประกวดวรรณ-
กรรมรางวัลซีไรท์
-เป็นทนายความ ดำเนินการช่วยเหลือ
ประชาชนทางด้านกฎหมายมาโดย
ตลอด และได้ตั้งสำนักงานทนายความ
ทองใบ ทองเป่าต์ บริการช่วยเหลือ
ว่าความให้กับประชาชนผู้ยากจนมา

มาก สังคมจะไปจบลงที่เผด็จการเบ็ดเสร็จ นี่เป็น
issue ของสิทธิมนุษยชน ซึ่งผมว่าเป็นเรื่อง
ทำตายทุกคนในสังคมนี้ ไม่ใช่เฉพาะสังคมไทย
แต่สังคมมนุษย์

จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

- เคยทำนักในคุกลาควาย ในฐานะนัก-
โทษการเมืองข้อหาคอมมิวนิสต์
- ประธานสภาสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิ-
ภาคอาเซียน
- กรรมการผู้ก่อตั้งคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งอาเซียน
- กรรมการในคณะกรรมการสิทธิมนุษย-
ชนของสมาคมนักกฎหมายเอเชีย
- กรรมการในคณะอนุกรรมการสิทธิ
มนุษยชนและสันติ (ประเทศไทย) อัน
เป็นส่วนหนึ่งขององค์ศึกษา วิทยา-
ศาสตร์ และวัฒนธรรมขององค์การ
สหประชาชาติ

ปัจจุบัน

- เป็นเจ้าของและผู้อำนวยการสำนักงาน
ทนายความทองใบ ทองเป่าต์และเพื่อน
- เป็นที่ปรึกษากฎหมายสหพันธ์นักหนังสือ
พิมพ์แห่งประเทศไทย, สมาคมนัก
ข่าวแห่งประเทศไทย, สมาคมนักหนังสือ
พิมพ์ภูมิภาคแห่งประเทศไทย และ
เป็นที่ปรึกษากฎหมายของหนังสือ
พิมพ์ต่าง ๆ หลายฉบับทั่วราชอาณาจักร
รวมทั้งเป็นที่ปรึกษากฎหมาย
สภาการลูกจ้างสภาแรงงานแห่งประ-
เทศไทยและสมาพันธ์สหภาพแรงงาน
ต่าง ๆ แห่งประเทศไทย

เกียรติคุณ

- ได้รับรางวัลแม็กไซไซ สาขาบริการ
ประชาชน (พ.ศ.2527)
- ได้รับการประกาศเกียรติคุณเป็นศิษย์
เก่าดีเด่นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
และการเมือง (พ.ศ.2527)
- ได้รับพระราชทานปริญญาบัณฑิต
บัณฑิตทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัย
รามคำแหง (พ.ศ.2529)

■ **อาจารย์ครับ เรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนี่เป็นเรื่องที่ใหญ่และสำคัญและก็กว้างมากด้วย ไม่ทราบว่ามันนอกจากหลักในปรัชญาสากลแล้วนี่ยังมีปรัชญาพื้นฐานอะไรที่เป็นหลักอีกบ้าง**

□ เรื่องสิทธิมนุษยชน ตามที่สหประชาชาติประกาศเมื่อ 10 ธ.ค. 1948 นั้น เนื่องจากเป็นมติของสหประชาชาติ แต่ละประเทศก็เลยถือตามไทยเราก็ถือด้วย จริง ๆ คำนี้ก็มีความก่อนหน้าแล้ว จะในรัฐธรรมนูญจารีตประเพณีของอังกฤษหรือคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐาก็มี หรือในประกาศของการปฏิวัติฝรั่งเศส และที่อื่น ๆ ซึ่งจะเห็นว่ามี ความคล้ายคลึงกัน หากเราจะย้อนไปดูในคำสอนของแต่ละศาสนา พระพุทธเจ้าก็มีเรื่องความเสมอภาคของบุคคล พระคริสต์ก็มี อิสลามก็มี ซึ่งจริง ๆ แล้ว พื้นฐานมันก็มาจากศาสนาจากประเพณีต่าง ๆ เพียงแต่ว่าไม่ได้นำมาประมวลลงเป็นแบบแผนแบบคราวนี้ จริง ๆ หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อเรามีสันติประชาชาติ เราก็มีสัญญาแบบนี้ พอหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มีการประกาศปฏิญญา ถ้าเราจะลองเปรียบเทียบปรัชญาสากลนี้กับรัฐธรรมนูญของเรา เราเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 2475 (1932) ก่อนมีประกาศตั้ง 16 ปี เราก็มีบทบัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพซึ่งก็คล้าย ๆ กัน หรือในเรื่องเกี่ยวกับอิสระของคน ซึ่งมีบัญญัติว่าใครจะเอาคนลงเป็นทาสไม่ได้ ในสมัยรัชกาลที่ 5 เขาก็มีการเลิกทาสไปแล้ว การที่เขาทำมาถึงปรัชญาสากลก็เพราะว่ามันเป็นบรรทัดฐานซึ่งรวบรวมมาเป็นหลักและสหประชาชาติก็รับรอง ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานต่ำสุดที่ทุกประเทศในโลกให้มี ซึ่งจริง ๆ แล้วก็มันเป็นสิ่งที่มีมาโดยลำดับและต่อเนื่องอยู่แล้ว

จริง ๆ เรื่องเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชนนี่ไม่ใช่มีเรื่องนี้เรื่องเดียว ยังมีบัญญัติแยกไว้หลาย

เรื่อง เช่น สิทธิของสตรี สิทธิทางการเมืองของสตรี กติกาสัญญาว่าด้วยการจัดการเลิกปฏิบัติต่อสตรี ซึ่งก็มีตั้งแต่ปี 1979 หรือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งประกาศเมื่อปีที่แล้วก็มี

■ **ที่อาจารย์ว่าเรามีเรื่อง สิทธิมนุษยชนใช้มาก่อนที่สหประชาชาติประกาศเสียอีก อาจารย์คิดว่ามันมีปัญหาอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ถึงแม้ว่ามันมีประกาศ แต่ว่าในสังคมอย่างเรา เราได้ละเลยหลักการเหล่านี้ไปบ้างหรือไม่หรือว่าเราได้ปฏิบัติตาม**

□ จริง ๆ แล้ว ในสังคมไทยเราก็มีทั้งการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ ซึ่งก็เป็นเรื่องของทุก ๆ สังคม ไม่ใช่แค่ในประเทศไทยเท่านั้น ในสหรัฐฯ ในอังกฤษ ก็ยังมีการละเมิดกันอยู่ ในแอฟริกาได้ก็มีการเลือกปฏิบัติระหว่างผิว ผิวขาวต้องใหญ่ ผิวดำต้องเล็ก ในสหรัฐฯ ก็มีปัญหา มีการเรียกร้องสิทธิ เช่น คนผิวดำแต่ก่อนไม่มีสิทธิอะไรเลย ก็ต่อสู้เรียกร้อง ที่ Lather King ต้องตายก็เพราะการเรียกร้องต่อสู้ ซึ่งมันยังมีอยู่แม้ทุกวันนี้ แม้แต่ในอังกฤษก็มีปัญหาในประเทศไทยเราก็เหมือนที่อื่น ๆ ในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ใช่แค่ขึ้นอยู่กับว่าสิทธิทางการเมืองเท่านั้น ส่วนพวกที่เราพูดกันมาอยู่ตลอดเวลาว่ามีการละเมิด เราจะเน้นที่สิทธิทางการเมืองกันมาก มีคนถูกจับกุมคุมขังทางการเมือง อย่างการประกาศใช้กฎหมายคอมมิวนิสต์ ก็เป็นเรื่องการจำกัดเสรีภาพทางการเมือง การจำกัดเสรีภาพทางความเชื่อถือของบุคคล ซึ่งเรามีการประกาศใช้กฎหมายคอมมิวนิสต์ ตั้งแต่ปี 2476, 2478 และมายกเลิกในปี 2487 แล้วก็มาประกาศใช้อีกในปี 2495 และก็ได้ใช้มาจนทุกวันนี้ นอกจากนั้นก็ยังมีกฎหมายพิเศษอีกในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ก็มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 12 ให้คุมขังคนที่ต้องสงสัยว่าเป็นคอมฯ โดย

ไม่ต้องมีการพิจารณาตาม มาตรา 87 ประมวลกฎหมายอาญา คือ ชัง ได้โดยไม่ต้องจำกัดเวลา มาตรา 15 ให้ขึ้นศาลทหาร คือ หมดสิทธิ อุทธรณ์ฎีกา ซึ่งกฎหมายแบบนี้จะมีมาเป็นช่วง ๆ จนถึงปัจจุบัน ใครคิดจะตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่ได้ ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิทางการเมืองเหมือนกัน และมีนักโทษทางการเมืองเกิดขึ้นเยอะแยะ ซึ่งองค์การนิรโทษกรรมสากล เขาถือว่าเขาพูดไว้มากในเรื่องสิทธิทางการเมือง และอีกอย่างก็คือ การถูกคุมขังหรือหายไป (disappear) ซึ่งก็มีอยู่หลายอย่าง

ตามปรัชญาสากลนั้น สิทธิต่าง ๆ ที่จะแยกออกมามีตั้งแต่เริ่มต้น มีการยอมรับว่า ทุกคนเป็นคนมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งในสังคมเราทุกวันนี้ เขายอมรับไหม สิทธิตามนี้มีพอหรือไม่ ซึ่งถ้าว่ากันตามความจริงแล้ว จะเอาคนจนไปเทียบกับคนรวย หรือคนมีฐานะต่ำต้อยไปเทียบกับคนที่ฐานะศักดิ์สูงมันก็ยังมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่ แต่สิ่งที่เราพูดนี้ก็คือ ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย คือ Equal before the Law คือว่า จะมีความเท่ากันตรงนี้ จะมีข้อจำกัดตรงนั้น แต่ถึงว่ามันจะเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย แต่มันก็ยังไม่เป็นในทางปฏิบัติจริง ๆ เมื่อคนจนถูกจับขึ้นโรงพักกับเจ้าสัวถูกจับจะต่างกันเยอะ ตำรวจจะปฏิบัติต่างกัน จะทำอะไรก็ง่ายกว่า ยิ่งพวกม็อบอิทธิพลด้วยแล้วยิ่งง่าย อย่างเมื่อวันก่อนมีคนที่ลพบุรีมาบอกว่าไม่ได้ทำอะไรผิดเลย ถูกจับไปตำรวจจะเรียกเงิน เขาปฏิเสธว่าไม่ได้ทำผิด ไม่มีเงินจะให้ ตำรวจก็ดูถูกเขาเอาเท้ามาลูบหน้าเขา ทั้ง ๆ ที่เขาก็อายุ 50-60 ปีแล้ว ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราอาจจะไม่รู้ แต่ชาวบ้านเขาขมขื่นมาก อันนี้ก็เป็นเรื่องเสมอภาคอันหนึ่ง

ต่อมาก็เป็นเรื่องการปฏิบัติที่ว่า ความอิสระเสรีภาพมีพอหรือไม่ ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่า

เฉพาะเพียงการไปไหนมาไหนได้หรือไม่เท่านั้น แต่หมายถึงเรื่องของความคิดด้วย นั่นก็ส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนที่อยากพูดมากที่สุดก็คือเรื่อง การตรวจภาพ เพราะว่า ตัวที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ก็คือ ถ้ามนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างพี่น้อง อย่างอะลุ่มอะล่วยกัน สันติภาพก็จะมีได้ในโลก ซึ่งเป็นสิ่งยอดปรารถนาของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ปรัชญานี้ปรารถนาอย่างที่สุด

ต่อไปก็เป็นเรื่องสิทธิในคดีอาญา ซึ่งก็เป็นส่วนสำคัญ เกิดตั้งแต่ว่า เขามีความเสมอภาค อิสระ คือ อิสระไม่ถูกจับกุมคุมขังฟรี จับกุมคุมขังโดยไม่มีกำหนดหรือไม่มีการฟ้องร้อง จะอยู่ในเรื่องเสรีภาพทั้งสิ้นเมื่อกล่าวผ่านทางคดีอาญา คือ เมื่อคนถูกจับก็มีสิทธิได้รับการพิจารณาจากศาลยุติธรรมของประเทศ และบุคคลจะไม่ถูกลงโทษทางอาญา ถ้าไม่ได้กระทำการที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงจะสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ มีสิทธิต่อสู้คดีในศาลจนถึงที่สุด สิทธิเหล่านี้รวมอยู่ในสิทธิทางอาญาทั้งสิ้น ถ้าหากเรานำสิทธินี้มาปรับกับสังคมของเราแล้ว จะเห็นว่าเรามีการละเมิดสิทธินี้บ่อยครั้ง สมัยจอมพลสฤษดิ์ ปี 2501-06 สมัยจอมพลถนอม ปี 2514-16 สมัย 6 ค.ค. 19 ถึง 2521 เมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ยังมีกฎหมายนี้อยู่ ในสมัยสฤษดิ์มีมาตรา 17 ให้อำนาจเบ็ดเสร็จ ประหารคนได้เลยโดยไม่ต้องพิจารณา ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิการต่อสู้ในศาลของคน พอพ้นสมัยถนอม ปฏิวัติแล้วก็เหมือนกัน สมัยสฤษดิ์มีการยิงเป้าผู้วางเพลิง 5 คน ฆ่ายาเสพติด 1 คน โดยไม่ต้องมีการพิจารณาคดี ยังเป็นผู้ต้องหาคอมมิวนิสต์ คือ ผู้ต้องหาทางการเมือง โดยไม่พิจารณา 5 คนอย่างนี้ก็ละเมิด สมัยถนอมก็ใช้มาตรา 17 ตามรัฐธรรมนูญ 2515 ซึ่งก็ให้ยิงเป้าได้

โดยไม่ต้องพิจารณาคดี ก็ประหารคนไปเยอะ ตอน 6 ค.ค. 2519 รัฐบาลนายธานินทร์ ก็ใช้ มาตรา 21 ยิ่งเป้าโดยไม่พิจารณาหลายคน พอ สมัยนายกเกรียงศักดิ์ ก็ใช้ มาตรา 27 ก็เหมือนกัน พอมีรัฐธรรมนูญ 2521 ก็ใช้ มาตรา 200

เรื่องการจับกุมคุมขังโดยไม่พิจารณา เรา ก็มีการละเมิดเยอะ ในสมัยสฤษดิ์ ก็มีประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 คือ การคุมขังบุคคลที่ เรียกว่าอันธพาล ก็คุมขังไว้โดยไม่มีการกำหนด เวลา เปรียบเทียบแล้วเป็นทำนองคดีอาญาเกี่ยวกับเรื่อง ความปลอดภัยความสงบสุขของสังคม ไม่ใช่ทางการเมืองโดยตรง ซึ่งจะใช้ประกาศ คณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12 ซึ่งตอนผมถูกขัง ผมก็ ฟ้องซึ่งศาลตัดสินว่า ขังได้แต่เท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งเทียบแล้วเท่ากับกฎหมายรักษาความมั่นคง ภายในของมาเลเซีย หรือสิงคโปร์ คือ ISA (Internal Security Act) ขังไว้ 2-3 ปี ซึ่งเป็นคดีการเมือง

คดีที่เป็นเรื่องความปลอดภัยต่อความ สงบสุขของสังคมที่สฤษดิ์ใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43 ซึ่งต่อมาสมัยหลัง 6 ค.ค. 19 พ.ร.อ. สงัด ชลออยู่ ก็ใช้ประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 22 ที่เรียกว่าเป็นภัยต่อสังคม เอาไปขังไว้เหมือนกัน จนพอใจก็ปล่อย อันนี้ก็เป็นเรื่องหนึ่ง ซึ่ง ยังไม่รวมเรื่องการจับแล้วหายไปเลย ซึ่งเกิดขึ้น บ่อย ในเมืองไทยเราก็มีสมัยจอมพล ป. สมัย เผ่า ศรียานนท์ มีคนถูกจับหายไป เป็นฆาตกรรม ทางการเมืองเยอะ แม้ในปัจจุบัน ทนง โพธิ์อ่าน ถือว่าเป็นการหายไป ซึ่งเชื่อว่าเป็นการทำทาง การเมือง จริง ๆ แล้ว สิทธิโดยปกติของคนที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรม ซึ่งสิทธิในการต่อสู้สามารถ ตั้งทนายขึ้นว่าต่าง แก่ต่าง อุทธรณ์,ฎีกาได้ ซึ่ง ถ้าจำกัดเหล่านี้ ก็ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เช่นกัน นี่คือทางคดีอาญา ที่นี้ก็ยังมียกบางส่วน คือ เรื่อง การลี้ภัยทางการเมือง Political asylum ตาม มาตรา 14 ของปฎิญญาก็มี คือ คนไทย เราหนีไปอยู่ได้ คนที่มาอยู่บ้านเราก็มียก เช่น ลาว เขมร เขามาเราก็ให้ลี้ภัยได้

■ **อันนี้ต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้หรือเปล่าครับ**

□ มันก็มีโดยหลักการอยู่แล้ว คือเป็นธรรมเนียม ระหว่างประเทศ เรื่องการลี้ภัยทางการเมือง เมื่อ ลี้ภัยมาแล้ว เราก็จะให้ความคุ้มครอง อย่างในปี ที่ลาวเกิดกบฏ นายพลท้าวมาก็หนีเข้ามาใน เมืองไทยก็ถูกจับทางลาวขอตัวมาเราก็ไม่ให้ อ้างอันนี้ พอร้องศาล ถึงศาลฎีกา ศาลให้เรา จึงคืน ของพม่า นายพลอนุ ก็เคยหลบเข้ามา ก็ ได้รับสิทธิเช่นกัน ส่วนพวกชาวบ้านธรรมดา เช่น refugee แม้ไม่ใช่โดยตรงแต่ก็เป็นส่วน หนึ่ง ก็ได้สิทธิเช่นกัน อย่างนักศึกษาพม่าที่เข้า มาอยู่ในขณะนี้ให้เช่นกัน

ของเมืองไทย ก็อย่างการใช้กฎหมาย อาญา เราจะใช้ทั้งหมด การออกกฎหมายย้อน หลังที่เป็นโทษแก่คนที่ทำไม่ได้ ในปีหลังสงคราม โลกครั้งที่ 2 เราเคยออกกฎหมายอาชญากร สงคราม ไปจับคน 13-14 คน ซึ่งเป็นการออก กฎหมายย้อนหลัง พอไปถึงศาลฎีกา เขาก็ยกข้อ ต่อสู้ขึ้นมา เรื่องนี้ ศาลก็ยกฟ้องว่ากฎหมาย เป็นโมฆะ

■ **จากการที่อาจารย์กล่าวจะเห็นได้ว่าเมื่อใดก็ตาม ที่เผด็จการครองเมือง ก็มีแนวโน้มที่จะมีการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอ แล้วอย่างไรปัจจุบันนี้ละครับ เป็นอย่างไรบ้าง**

□ ในปัจจุบันผมเห็นว่า ที่มีการละเมิดกันอยู่ก็คือ เรื่องที่ตำรวจทำวิสามัญฆาตกรรมซึ่งผมคัดค้าน อยู่เสมอ เพราะว่า การกระทำวิสามัญฯ ก็คือ การตั้งศาลเตี้ย ตั้งศาลพิจารณาขึ้นเอง ผมเห็นว่า ไม่ถูกต้อง เพราะว่าบุคคลนั้นมีสิทธิ คือ 1. มี

สิทธิในชีวิต มีเสรีภาพในการต่อสู้ เมื่อเขาถูกกล่าวหาในคดีอาญา เขาควรมีสิทธิต่อสู้คดี ไม่ใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่งไปยิงเขาแล้วว่าเขาเป็นโจร เป็นอะไรต่าง ๆ ซึ่งเขาไม่มีโอกาสต่อสู้คดีเลยอะไรอย่างนี้ ผมว่าไม่ถูก ผมไม่เคยเห็นด้วย ถ้าคิดว่าเขาจะเป็นโจร ก็ให้ศาลลงโทษเขาซึ่งถ้าหากคุณหาหลักฐานมาพิสูจน์ได้

ในเมืองไทยเรา ถ้าพูดถึงสิทธิทางกฎหมาย สิทธิทางการเมือง ผมยอมรับว่าดีขึ้นคือ เสรีภาพทั่วไปมีอยู่สูง แต่ถ้าเอาเรื่อง ความมั่งคั่งร่ำรวย มาเปรียบเทียบกับคนจน ๆ อันนี้ก็เป็นมานานคือ คนยากจนจะให้สิทธิเท่าเทียมกับคนรวย ก็เป็นไปได้เพราะมีหลายอย่างความสะดวกสบายต่างกัน ในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มาตรา 19 คือ บุคคลมีเสรีภาพในการพิมพ์ การพูด การเขียน การโฆษณาต่าง ๆ ความจริงรัฐธรรมนูญของเราที่มีการรับรองไว้หมดเหมือนกันกับอันนี้ ทีนี้ถ้าพูดถึงอันนี้เราต้องแยกเป็น 2 ส่วน ในเมืองไทยเราถ้าจะพูดอย่างผิวเผินก็จะดูว่าเรามีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา ผมเปรียบเทียบกับอยู่เสมอว่าเมื่อเปรียบเทียบกับของมาเลเซีย สิงคโปร์ หรืออินโดนีเซียของเราดีกว่า เพราะว่าของเขามีข้อจำกัด เช่น จำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ จำนวนจำหน่ายมากมาย ของเรามีอิสระมากกว่า นี่เป็นการมองอย่างผิวเผิน

แต่ถ้ามองให้ลึก คือ ถ้ามองตามกฎหมายอย่างหนึ่ง มองตามทางปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง เราก็จะไม่เห็นเสรีภาพอย่างจริงจัง เรายังมีกฎหมายจำกัดเสรีภาพอยู่ อย่างการออก น.ส.พ. ต้องขออนุญาต ถ้าไม่อนุญาตก็ออกไม่ได้ คือ ประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 ซึ่งถึงแม้มันจะยกเลิกไป มันก็ยังมีบางส่วนของที่ต้องอนุญาตอยู่ซึ่งไม่ถูกควรจะให้ออกได้เลย

■ ตอนนี้ยังต้องขอยุ่อีกหรือครับ แม่ได้ยกเลิกประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 ไปแล้ว

□ ยังต้องขอยุ่ ต้องขอต่อสันติบาลให้รับรอง ซึ่งก็มีความลำบากในทางปฏิบัติ แต่ก็ยังง่ายขึ้นกว่าตอนยังไม่ได้ยกเลิก แต่ก็มีลักษณะอย่างนั้นคือ มีระบบขอหัวที่มีมานานแล้ว ใครขอคุณไว้บางทีก็ขายต่อเป็นล้านเลย

ก็ยังมีกฎหมายออกมากำกัสิทธิอีก คือ พ.ร.บ.ปี 2484 (1941) ก่อนปฏิญญา 7 ปี ซึ่งกฎหมายที่มีเผด็จการอยู่เยอะ ตั้งแต่ให้อำนาจอธิบดีกรมตำรวจ ห้าม น.ส.พ.หรือสิ่งพิมพ์เข้ามาในประเทศเป็นอำนาจเลข ถ้าเห็นว่าอันตรายก็ไม่ให้เข้าซึ่งเมื่อมาถึงตรงนี้ก็เป็นการจำกัดสิทธิของคุณคือ The right to Know สิทธิที่จะรู้ คุณต้องการอ่าน น.ส.พ.หรือเอกสารนี้ แต่ก็อ่านไม่ได้เพราะเขาห้ามไม่ให้เอาเข้ามา มีการปิด เช่นเซอร์ในเวลาสงบ ถ้าเห็นว่าอะไรจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ก็ปิดก็เซ็นเซอร์ได้แม้ในยามสงบ ซึ่งก็เป็นการจำกัดสิทธิในการที่จะรู้ ที่จะ report หรือจะ express แสดงความคิดเห็นออกไป หรือถ้าหากหนังสือพิมพ์จะไปเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็จะผิดมาตรา 12 นอกจากนี้ก็มีกฎหมายที่มาเป็นโชครวนอีกเช่น กฎหมายอาญาว่าด้วยการหมิ่นประมาท หรือกฎหมายพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการ report ข่าวของศาล ว่าต้องห้ามละเมิดอำนาจศาล บางครั้งศาลอาจจะห้ามเอาไว้เลย อันนี้ศาลจะพิจารณารับนะห้ามเผยแพร่ข่าวศาลสั่งห้ามโฆษณา ถ้าคุณไปเผยแพร่คุณก็อาจจะละเมิดอำนาจศาลได้ ซึ่งก็เป็นการจำกัดสิทธิเหมือนกัน

ทีนี้หากมาพิจารณาจากแง่มุมของทางประเทศสังคมนิยม เขาก็จะบอกว่า ความจริงเสรีภาพที่เราถกกันนี้เป็นเสรีภาพหลอก ๆ หลอกเพราะ

ว่าคนยากจนไม่มีสิทธิเลยที่จะมาพิมพ์หนังสือพิมพ์ของเขา

■ **อยากถามอาจารย์ถึงประเด็นปัญหาที่น่าสนใจในปัจจุบันอีกประเด็นหนึ่งบ้างครับ นั่นคือ พ.ร.บ. นิรโทษกรรม อาจารย์มองว่าบิดเบือนหลักการสิทธิมนุษยชนบ้างหรือเปล่า**

□ ถ้าพูดถึงโดยหลักแล้ว กฎหมายนิรโทษกรรมอย่างนี้มันเคยออกมาตลอด ความจริงแล้วพวกที่ใช้อำนาจรัฐประหารยึดอำนาจก็ละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยนั้นคุณจะต้องทำไปตามขั้นตอนของมัน คุณมีสิทธิที่จะรับเลือกตั้งหรือออกเสียงเลือกตั้งตามกำหนดเวลาการใช้กำลังมา take over ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั้งประเทศ แต่ว่าพวกขุนศึกที่ยึดอำนาจพอได้อำนาจก็จะออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้กับตัวเองว่าตัวเองไม่ได้กระทำความผิด การยึดอำนาจล้มล้างรัฐบาลก็เป็นการผิดกฎหมายแล้วเป็นการกบฏภายในราชอาณาจักร ซึ่งเราก็ไม่เห็นด้วยกับสิ่งเหล่านี้ แต่ว่าศาลฎีกาเคยตีความไว้ เราเคยฟ้องคดีสมัยสฤษดิ์ยึดอำนาจ 2501 แล้วเอาพวกเราไปขังไว้ห้าว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พวกผมก็เป็นนักโทษการเมือง ผมถูกขังตั้งแต่ 2501-2509 พอขังปีที่ 3 ปีที่ 4 เราก็ตอนคำฟ้องต่อศาลบอกว่าจอมพลสฤษดิ์ใช้อำนาจเผด็จการ ละเมิดสิทธิมนุษยชน ละเมิดรัฐธรรมนูญ เพราะออกกฎหมายย้อนหลังควบคุมบุคคลไว้โดยไม่กำหนดเวลา เพราะฉะนั้น ขอให้ศาลสั่งปล่อยเรตามมาตรา 90 วิ.อาญา จำได้ว่าศาลฎีกามีคำพิพากษาอย่างนี้ว่าประกาศต่าง ๆ ไม่เป็นโมฆะ เพราะเขาถือว่าใครก็ตามที่ยึดอำนาจรัฐประหารได้ ก็ถือากบฏ ขณะที่ไม่เป็นกบฏอย่างที่เขาวา ขณะที่ก็เป็นเจ้าแพก็ เป็นกบฏ พวกนี้ก็เลยตั้งตัวเป็นรัฐประหาร

เป็นทั้งนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ ชัดเจนที่สุดก็อย่างตัวสฤษดิ์ ธีนะรัชต์ ไข่ม. 17 สฤษดิ์มีอำนาจทั้งหมด ทั้งนิติบัญญัติ คำสั่งของสฤษดิ์ออกมาเป็นกฎหมายหมด สฤษดิ์ตั้งตัวเป็นผู้พิพากษาใครทำผิดสั่งประหารเลย นั่นคืออำนาจตุลาการ และขณะเดียวกัน สฤษดิ์ก็เป็นผู้บริหารประเทศไปด้วย เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่ใช้อำนาจตาม ม. 17 ม. 27 ม. 200 ก็คือคนที่ตั้งอำนาจทั้งสามมาอยู่ที่ตัวที่นี้ศาลเราไปรับรองตรงนี้รับรองว่าเมื่อเขายึดอำนาจรัฐสำเร็จ เขามีอำนาจจะออกกฎหมายอะไรก็ได้ซึ่งเราเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการรับรองคนที่ทำผิดให้ถูก คือสิ่งที่เป็นโมฆะแล้วรับรองไม่ได้ แต่เราก็ถือตลอดมาก็คือใครชนะเราก็เข้าข้างก็เหมือนที่เราเห็น พอยึดอำนาจสำเร็จก็มีนักการเมือง คนทั่วไป นักกฎหมายบ้าง เอาดอกไม้ไปให้ ทั้งหมดนี้เป็นความเชื่อเก่า ๆ จะออกมาลักษณะอย่างนั้น พอทำ ๆ มาจะออกมาลักษณะแบบนี้หมด ในปี 2519 เมื่อเกิดคดี 6 ตุลาขึ้น นายสุธรรมกับพวก 18 คนถูกฟ้อง ผมเป็นหัวหน้าคณะทนายที่ต่อสู้คดีนั้น เขาก็ออกกฎหมายนิรโทษกรรมมาเหมือนกัน มีนักข่าวถามผมว่าเห็นด้วยไหมเรื่องนี้ ผมบอกไม่เห็นด้วย ผมไม่ต้องการกฎหมายนิรโทษกรรม เพราะผมรู้ว่าลูกความผมไม่มีความผิดถึงสู้คดีไปก็ต้องปล่อยนายสุธรรมกับพวก เพราะพวกนี้ไม่เคยทำอะไรเลย ไม่มีอาวุธปืน ไม่มีอะไรทั้งสิ้น แต่กฎหมายนี้ออกมาก็เพื่อนิรโทษกรรมให้กับทางฆาตกรอย่างพวกกระหิงแดง พวกที่ตอกอกคนทั้งเป็น พวกเอาคนไปเผา ไปแขวนคอได้ดั้นมะขาม พวกนี้ต้องถูกลงโทษทั้งหมด ที่นี้เมื่อกฎหมายนิรโทษกรรมออกมา จะออกมาคุ้มครองพวกนั้น ไม่ใช่พวกเราหรอก หนังสือพิมพ์เขาสัมภาษณ์ผมแล้วก็ไม่ลง เขาบอกว่าอาจารย์อย่าไปก้านเลย ถือว่าเขาให้ก็ดีแล้วจะได้ออกมา

เร็ว ๆ

มีอยู่สมัยหนึ่ง สมัยที่คุณพ่อชาติชายนี้แหละ เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร 2490 มีนายพลคนหนึ่งคือ นายพลเอกหลวงกาจสงคราม ตอนนั้นเป็นนายพันเคยพูดว่าใครอยากเป็นนายพลก็ทำรัฐประหารยึดอำนาจสิจะได้เป็นนายพล ซึ่งก็เป็นได้จริง ๆ ด้วยอย่างในละตินอเมริกา บาติस्ताเป็นสิบโท รัฐประหารเสร็จเป็นนายพลไปเลย เมืองลาว ร้อยเอกกองแลยึดอำนาจเสร็จก็เป็นนายพลกองแลไปเลย ของไทยก็เดินตามอย่างเขามั้ง นี่ก็คือตัวอย่างที่เลวที่เกิดขึ้นมา

มาคราวนี้แปลกมันหนักกว่าคราวก่อน ๆ เหตุการณ์เดือนพฤษภาคมมันสงบยุติ ตั้งแต่ 21 พฤษภาคม วันที่ 23 พฤษภาคม ถึงออกพ.ร.ก. นิรโทษกรรม คือถ้าเราว่ากันตามกฎหมายจริง ๆ เหตุการณ์ที่เป็นภัยพิบัตินั้นสงบแล้วจึงค่อยมาออกไม่มีความจำเป็นรีบด่วนอะไรถึงกับต้องออกมาเป็นพระราชกำหนด โดยมากพระราชกำหนดจะใช้กันเฉพาะเรื่องภาษี เรื่องเศรษฐกิจ กฎหมายตัวนี้มันน่าสังเกตตรงที่ หนึ่ง ทำไมต้องออกโดยรีบด่วนขนาดนั้น สอง ภัยพิบัติก็หมดไปแล้ว จำเป็นต้องออกอะไร นี่ก็คือความเป็นมาของมัน ที่นี้เมื่อมาพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ เพื่อนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดไปถามดู ใครเป็นผู้กระทำความผิด ใครยิงประชาชน ใครใช้กระสุนจริงมาปราบประชาชน ใครจะรับประโยชน์จากกฎหมายนี้ ความจริงประชาชนไม่จำเป็นต้องมีนิรโทษกรรมหรอก มันก็คล้าย 6 ค.ค. เหมือนกัน

■ **เรื่องนี้ ผมเคยได้ยินนักกฎหมายฝ่ายรัฐบางคนกล่าวว่า ชาวบ้านผิด เพราะรัฐบาลออกประกาศห้ามชุมนุมเกิน 5 คน ตั้งแต่เวลาเคอร์ฟิวแล้ว การที่ชุมนุมก็ผิดทั้งนั้น รวมทั้งยังเผาทำลายสิ่งต่าง ๆ อีกด้วย**

□ **มันก็ใช่ว่าประกาศห้ามชุมนุม แต่ว่าลองมา**

ดูโทษว่าถ้าเขาผิดจริง คุณจับเขาไปซิแล้วฟ้องร้องลงโทษ โทษปรับไม่กี่สตางค์ มีกรณีอย่างเดียวกันนี้เกิดขึ้นที่โบสถ์ ผมเป็นทนายความคดีนี้เอง ชาวบ้านเขามาชุมนุมกันก่อน รสช. ยึดอำนาจ ชาวบ้านชุมนุมเพราะว่าเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเอาที่ดินของเขาที่ทำกินกันอยู่ (ไม่ใช่ กกก.) บอกว่าจะเอาไปทำเขื่อน อ่างน้ำชลประทาน

ชาวบ้านเขาก็เดือดร้อนกันเป็นร้อยมาชุมนุมกันให้ชดใช้ค่าเสียหาย ที่แรกทางหลวงก็จะให้ แต่ต่อมาเจ้าหน้าที่ก็ทุจริต คือตามที่ชาวบ้านบอก ชาวบ้านจะได้ไร่ละ 7,000 บาท แต่ชาวบ้านเอาไปแค่ 5,000 บาท เขาเก็บ 2,000 บาท คือคอร์รัปชัน ทุจริตชาวบ้าน ชาวบ้านเขาไม่ยอม เขาบอกว่าถ้าไม่เอาเขาก็ไม่ให้ชาวบ้านทั้ง 7,000 บาทเลย จะพิจารณาใหม่หมดชาวบ้านเห็นว่ามาโกงเขาก็เลยชุมนุมคัดค้านอยู่กลางทุ่งตลอด พวกนี้ก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร พอรสช.ยึดอำนาจเสร็จ วันที่ 2 มี.ค. พวกนี้ก็ไปจับชาวบ้านทั้งหมด 43 คน หาว่าชุมนุมเกิน จัดขึ้นคำสั่งคณะรสช. เอามาขึ้นศาลทหารด้วยนะ แต่ยังมีทนายผมก็พิสูจน์ไปศาลก็ยกฟ้องหมด 43 คน นี่ผมจะฟ้องเรียกค่าเสียหายเพราะชาวบ้านยังไม่ได้รับค่าชดเชย อย่างนี้เป็นต้น อันนี้โทษมันไม่เหมือนกันเปรียบเทียบกันไม่ได้

จริงอยู่พวกเหล่านี้เขาชุมนุมกันจัดคำสั่ง แต่คำสั่งนั้นมันชอบหรือไม่ พลเมืองมีสิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบ โดยเปิดเผยและปราศจากอาวุธ นี่เป็นสิทธิตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสิทธิพื้นฐานที่ต้องมี

เราเคยมีการชุมนุมในประวัติศาสตร์ การที่คนเดินขบวนไปนี้ ไม่ยิงได้ไหม เมื่อปี พ.ศ. 2500

เมื่อมีการคัดค้านการเลือกตั้งสกปรก สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผมก็ไปเดินกับเขาด้วย รุ่นคุณสุวิทย์ เฝิมฉิต พวกเราเดินขบวนกันจาก

กระทรวงมหาดไทย เต็มถนนเลยไปถึงสะพาน
มัชฌิมประจันกับทหารซึ่งถือปืน กันรั้วลวดหนาม
เต็มหมดพอกนมมาก ๆ เข้า พลเอกอาทิตย์ ที่รักษา
การณตรงจุดนั้นก็สั่งเปิดทาง บอกทหารห้ามยิง
ประชาชน เราก็ดูเดินไปถึงทำเนียบ ไปพบจอมพล ป.
ท่านก็ออกมาพบ ถามว่าลูกหลานเป็นอะไร มี
อะไรจึงเดินทางมา เราก็บอกการเลือกตั้งมันสกปรก
ท่านก็บอกตกลงให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ ทุกคน
ก็พอใจก็กลับมาแล้วคุณอาทิตย์ก็ได้เป็นวีระบุรุษ
สะพานมัชฌิม ที่นี้อย่างพวกนี้มาทำ คนไม่มี
อาวุธมา มีอะไรต้องไปยิงเขา การยิงเป็นการฆ่า
หนึ่ง ละเมิดสิทธิในการชุมนุมสาธารณะ สอง ใช้อ
อาวุธไปฆ่าคนที่ไม่มีอาวุธนี่ก็เป็น Crime เป็น
อาชญากรรมจะอ้างเหตุผลอะไรขึ้นมาก็ได้ทั้ง
สิ้น ที่นี้ถ้าหากว่าคนไปเผา บางครั้งนะฮะ จริง
อยู่การไปเผาสถานที่ราชการเป็นความผิด แต่ว่า
คนเรามีสิทธิที่จะ sense defence ได้เหมือนกัน
คือเมื่อมันแค้นสุดขีดก็ต้องทำ คนเผานี้เราก็ไม่รู้
ว่าใคร อาจมีพวกสอดแทรกเข้ามาอย่าง 6 ตุลาคม
พวกที่เข้าไปยิงก็ไม่ใช่พวก 6 ตุลาคมสักหน่อย
อย่างนี้เป็นต้น ที่นี้มีคนถามผมบ่อยเหมือนกันว่า
ถ้าไม่เห็นด้วยกับนิรโทษกรรม เขาว่าถ้าอย่าง
นั้นทหารก็ผิดหมด ผมว่าความจริงแล้วทหารก็ไม่
ผิด หมายถึงทหารที่อยู่ในบังคับบัญชา ผู้ที่ผิด
จริง ๆ คือผู้ที่สั่งการ เพราะทหารเขามีระบบอยู่ว่า
เมื่อมีการประกาศกฎอัยการศึกแล้ว แม่ทัพเขาก็มี
สิทธิเด็ดขาด ถ้าคุณขัดคำสั่งเขาก็สั่งยิงเป้าคุณได้
คุณขึ้นศาลทหารได้ถ้าคุณขัดคำสั่ง เพราะฉะนั้น
พวกพลทหารเหล่านี้ถ้าคุณขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชา
คุณอาจถูกยิงเป้าได้ทันที ผมว่าความคิดกับกฎหมาย
หลายเรื่องอาวุธปืนต่าง ๆ ในกรมกองทหารนี้
ไม่ใช่ว่าจะวางอยู่ข้างฝาแล้วคุณจะหยิบไปใช้ได้
ตามใจ มันอยู่ในคลัง คลังนี้จะมีกุญแจเปิด มียาม
รักษาการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง คุณจะเอาออกมาได้

ต่อเมื่อมีคำสั่งจากหน่วยเหนือ จากผู้บังคับบัญชา
ถึงจะแจกจ่ายอาวุธได้ และคุณจะออกจากกรม
กองได้ก็ต้องผู้บังคับบัญชาสั่ง และสุดท้ายคุณจะยิง
ก็ต้องผู้บังคับบัญชาสั่งอีกพวกพลทหารเล็ก ๆ นี้
ความจริงเขาไม่อยากจะยิงประชาชนหรอก แต่เมื่อนาย
สั่งเขาก็ต้องทำตามคำสั่งนั้น เราถึงบอกว่าผู้
ที่ต้องรับโทษหนักก็คือผู้ที่สั่งการให้เช่นฆ่าประ
ชาชนซึ่งก็มีอยู่ไม่เท่าไร

- ในประเด็นนี้มีข้อโต้แย้งจากผลการสอบสวนของ
รัฐบาล รายงานว่า ไม่มีใครสั่ง เพียงแต่ว่าเป็น
เรื่องประจันหน้ากันแล้วก็เกิดอารมณ์ชั่ววูบก็เลยยิง
- นั่นเป็นการพูดกันไปเฉย ๆ ครับ เพราะถ้าไม่
สั่งการตั้งแต่ต้น ทหารมีอาวุธออกมาไม่ได้ จะ
เคลื่อนออกมาจากกรมกองไม่ได้ อันนี้เป็นหลัก
เด็ดขาดเลย ไปถามใครก็ได้ แต่เขาก็บอกว่าเขา
สั่งตามแผนไพร่พินาศเพื่อรักษาความสงบ ตาม
อำนาจของกฎหมายรักษาความสงบในพระนคร
มีใครคนนั้นคนนี้เป็นผู้บัญชาการ เขาสั่งตาม
อันนี้ แต่หลักกฎหมายก็มีอยู่ กฎหมายอาญา
จะบอกไว้ ถ้าคุณใช้อำนาจนั้นตามหน้าที่คุณก็ใช้
ได้ แต่ถ้าอำนาจที่ใช้มันไม่ถูก มันก็ผิดกฎหมาย
ได้เหมือนกัน กฎหมายอาญาว่าด้วยการป้องกัน
ตามมาตรา ๑๘ ก็ดี หรือว่า การกระทำตามคำสั่ง
ถ้าคำสั่งนั้นมันผิดกฎหมาย คุณสั่ง คุณรู้ว่า
ถ้ายิงปืนเข้าไปในฝูงชนต้องตายแน่ คุณยังดัน
ทुरังยิงไปมันก็เป็นอาชญากรรมที่ไม่มีใครยกเว้น
ให้หรอก คุณเห็นคนมาเยอะ ๆ คุณสั่งให้ใช้
กระสุนจริงยิงเข้าไปมันก็ตาย คุณบอกว่าคุณไม่
เล็งเห็นผลได้อย่างไร เขาคิดว่าเขาปราบอย่างนี้
พอเห็นเลือดคนจะหนีไปเอง เขาคิดอยู่ตรงนี้
แต่คนไม่หนีเท่านั้นเอง คนไทยที่เดินขบวนนั้น
ไม่ใช่ข้าศึกศัตรูของประเทศชาติ

■ **ปัญหาสุดท้ายที่อยากเรียนถามอาจารย์ คือปัญหา คจก. หรือโครงการจัดสรรที่ทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ อาจารย์ว่ามันไปกระทบกับสิทธิในการดำเนินชีวิต หรือแม้แต่การมีชีวิตอยู่รอด ทำมาหากินของประชาชนผู้ยากไร้ อย่างไร**

□ เรื่องนี้เรามองได้หลายอย่าง ผมมองด้านอาชีพ คือ สิทธิของพลเมือง ในการมีอาชีพ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่ ได้รับประกันภัยจากสังคม ต้องมีอยู่มีกิน แต่ขณะเดียวกันต้องดูว่า สิทธิของประชาชนส่วนใหญ่ที่จะมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม เพราะถ้าป่าถูกทำลายมาก เราก็เสียหายเหมือนกัน ตรงนี้คือตัวปัญหา ความจริงแล้วที่ชาวบ้านเข้าไปใน คจก. นี้เรามีกฎหมายอยู่มาก คือกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้เยอะเยะ และชาวบ้านที่เข้าไปอยู่ในที่ทำกิน มันก็เริ่มต้นจากส่วนหนึ่งเป็นความยากจน ชีวิตก็อยู่กับป่า เก็บของกินจากป่าได้ตลอดปี แต่พอเราเจริญขึ้น ถ้าคุณไปเก็บของในป่า เก็บอะไรก็ผิดหมด หน่อไม้ก็ของป่า เห็ดก็ของป่า อะไรก็ของป่าหมดสิ้น และป่าที่เขาเรียกว่าป่าสงวน คุณเข้าไปก็ผิดหมด กฎหมายออกมาก็เพื่อรักษาส่วนนี้ไว้ แต่ผมพูดอยู่ตลอดเวลาว่า กฎหมายป่าไม้ เป็นกฎหมายปราบคนจน ไม่ใช่กฎหมายเพื่อรักษาป่า เพราะถ้าเป็นคนรวยแล้ว คุณไม่จำเป็นต้องไปทำอย่างเขา พวกชาวบ้านเข้าไปอยู่คนละห้าไร่สิบไร่ ทำกินเป็นวัน ๆ คนรวยเขาใช้เช่าก็ได้ เช่น สวนป่ากิตติ เขาเป็นหมื่น ๆ ไร่ ป่าสงวนทั้งนั้น ทำลายไปก็หมด หรือขอสัมปทานคุณก็ทำได้ คุณจะทำลายเท่าไรร้คุณก็ทำลายได้หมด คุณจะเอาภูเขาทิ้งลูกก็ได้ เพราะคุณมีสตางค์ เพราะฉะนั้นคนรวยมีอภิสิทธิ์ที่จะทำอะไรกับป่าก็ได้ ไม่จำเป็นต้อง คจก. หรือขอป่าอีสานหมดเพราะสัมปทานป่า เหมืองแร่ ภูเขา

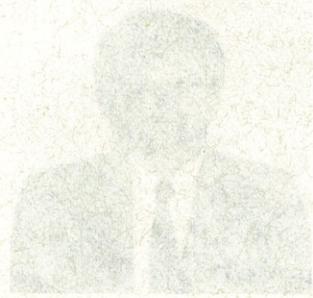
มีคดีหนึ่งซึ่งผมเจ็บปวดมาก คือที่บ้านแหลมฉับ ซึ่งเป็นโครงการ Eastern Sea Board เป็นหมู่บ้านชาวประมงมีอายุกว่า 100 ปี เป็นหมู่บ้านชาวประมงตัวอย่าง เขาเคยได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นหมู่บ้านประมงตัวอย่าง มีวัดอยู่ที่นั่น มีโรงเรียนอยู่ที่นั่น เด็ก ๆ เรียนอยู่ที่นั่นสามสี่ร้อยคน ที่นี้เขาเวนคืนหมดแล้ว เขาจะเอาที่สร้างโรงแรม ช้าง ๆ นั่นเขาสร้างโรงงาน แล้วตอนนี้คนเหล่านี้จะอยู่ที่ไหน เขาบอกให้ค่าชดเชยแล้ว แต่ไม่พอหรอกครับ จะเอาไปทำอะไรได้ ส่วนหนึ่งก็ต้องหนีเข้าป่า เนื่องจากป่ากว้างว่างเปล่า รัฐบาลไม่ได้เข้าไปคอยดูนี่ นั่นส่วนหนึ่ง อีกสมัยหนึ่งก็คือสมัยที่เราปราบคอมฯ พวกนี้ก็พยายามดึงคอมมิวนิสต์ออกมา อย่างที่อำเภอเขาวง จ.กาฬสินธุ์ ผมไปสอนหนังสือที่นั่นบ่อย ๆ ชาวบ้านมาเป็นพัน ๆ เลย เอาชาวบ้านเป็นกั้นชนเป็นหัวหอกสู้กับคอมมิวนิสต์ ชาวบ้านก็อยู่กันตลอดมา พอปราบคอมมิวนิสต์เสร็จ ก็ว่าพวกนี้อยู่ในป่าสงวนแห่งชาติ ก็ใครละพาเข้ามา ส่วนหนึ่งก็อยู่ในค.จ.ก. กล่าวโดยสรุปก็คือ ส่วนหนึ่งเป็นคนยากจนเข้าไปอยู่ อีกส่วนหนึ่งเข้ามาเพราะแบบนี้ - กรณีพระที่เข้าไปอยู่ก็อีกเรื่องหนึ่ง อย่างพระประจักษ์ ที่ท่านไปอยู่ก็คนเดียว ท่านก็ไม่ได้ทำอะไร พระอื่น ๆ เข้าไปอยู่มากกว่านี้อีก อย่างที่ชัยภูมิตามสำนักสงฆ์ต่าง ๆ ตั้งที่ไร่ สร้างตึก 3 ชั้น 4 ชั้น ก็ทำได้ ถ้าขออนุญาต พระประจักษ์ท่านคิดอยู่นิด ตรงที่ไม่ได้ขออนุญาตจากกรมศาสนา

หรืออีกกรณีหนึ่งสังคมไทยเรานั้นมันแปลกตรงที่ว่า ถ้าคนจนเข้าไปละก็ผิด แต่ถ้าคนรวยไม่เป็นไร อย่างที่ชัยภูมิ สมัยปี 2502 มีการประกาศเป็นเนื้อที่ป่าสงวน 6 พันไร่ แต่เดี๋ยวนี้เหลืออยู่ประมาณ 2 พันไร่ เพราะมีหมู่บ้าน

เข้าไปตั้ง มีอำเภอ ศาลากลาง ตลาด ตั้งอยู่ใน
ที่ที่ประกาศนี้ แต่เขาก็ไม่เคยเลิก ๘ พันไร่ก็ยัง
อยู่ แต่คนก็อยู่เต็มไปหมด

จริง ๆ แล้ว คจก. เป็นโครงการที่ดี เพื่อ
จัดสรรป่าให้คนอยู่ เพื่อมิให้ทำลายป่าและให้
คนเข้าไปอยู่ ปลูกป่าขึ้นมาด้วย แต่ที่นี้ปัญหา
คือ เข้าไปทำ ไร่รื้อถอนของเขา ไร่กำลังอย่าง
นี้ไม่ถูกต้อง เขาทำกินอยู่แล้ว คุณไปรื้อถอน
สร้างความเดือดร้อนทำไม คจก. จะอยู่ทาง
ภาคอีสาน ร้อยกว่าแห่ง ผมไปมาหมด จริง ๆ
อันนี้มันไม่ถูก เป็นการละเมิดสิทธิ เรากำลังจะ
ทำอีกอันหนึ่ง ที่เรายังขาดอยู่นะ เรื่อง HOUS-
ING RIGHT สิทธิในการที่อยู่อาศัยของพลเมือง
เพราะเรามีที่อยู่ ประเด็นก็ถูกไล่ เดียวก็ถูกไล่
สิทธิทางด้านอื่นก็ทำแล้ว อย่างเช่น สิทธิเด็ก
อย่างที่มูลนิธิของเราทำ ศูนย์คุ้มครองเด็ก เรา
คุ้มครองสิทธิพลเมือง สิทธิผู้หญิง อะไรต่าง ๆ
ที่เราทำอยู่ เรื่องนี้มันน่าสู้ เพราะเมืองไทยเรา
ก็มีศาสนาพุทธที่สนับสนุนหลักสิทธิมนุษยชน
ด้านนี้เช่นกัน อย่างพุทธศาสนาก็เกิดที่ป่า (พระ
กับป่าเป็นของคู่กัน สมเด็จพระธีรญาณมุนีซึ่ง
มรณภาพไปแล้ว เคยกล่าวไว้) พระพุทธเจ้า
ประสูติที่ป่าไผ่ ต้นไม้ ตรีศูรีที่ต้นไม้ ปฐมเทศนา
ก็ใต้ต้นไม้ ปรีณิพพานก็ใต้ต้นไม้ พวกชาวพุทธ

จึงบอกว่า พระอยู่ที่นั่นตลอด ความจริงแล้ว
เขาจะห้ามพระไม่ให้สร้างถาวรวัตถุ ไม่ให้กั้น
ติดกำแพง แต่เดี๋ยวนี้มันก็อย่างว่าพูดไม่ได้ อีก
อย่างหนึ่งที่ผมอยากจะทำท้ายไว้ ก็คือสิทธิใน
การนับถือศาสนาของเรา อย่างกรณีสันติอโศก
คือถ้าเขาจะถือตามของเขอย่างนั้น จะตั้งของ
เขาขึ้นมามันผิดอะไรด้วย เขาก็ไม่ได้ทำอะไร
ศาสนาคริสต์ก็มีทั้งโปรเตสแตนต์ มีอะไรต่าง ๆ
เยอะเยอะในยุคใหม่ที่ตั้งขึ้นมา แหวกจากสาย
ธารใหญ่ เดิมที่เมืองไทยก็มีพุทธศาสนาอยู่สาย
เดียว ต่อมาก็มียกบอก สายนี้ไม่ไหว ก็เลยออก
ไปตั้งขึ้นใหม่ ดังนั้นก็เลยมี ๒ สาย ปัจจุบัน
เราก็มีเพิ่มขึ้นอย่างพุทธศาสนาฝ่ายจีนนิกาย
ของญานก็มี วัดญานสามเสน อันนัมนิกาย
ญานจีนเขาก็ใส่เสื้อ ไม่โกนหัว เราก็ยอมรับว่า
เป็นพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่ทำไมสันติอโศก
ไม่ถือตามท่าน แต่เขาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดผิด
ตรงไหน ผมพูดไม่ใช่เพราะผมเป็นทนายให้เขา
แต่ผมมองดูหลักการแล้วเขาก็ไม่ได้ทำอะไร
เพราะถ้าว่าไปแล้ว มันเคร่งเกินไป ผมยังคิดว่า
คงจะไปยากจัง เพราะเคร่งเหลือเกิน กว่าจะบวช
ได้ต้อง ๒ ปี และบวชแล้วต้องปฏิบัติเคร่งครัด
ผมว่าไม่ไหว คนทุกวันนี้ชอบง่าย ๆ เรียบ ของ
คุณเรียบจริงแต่ยากเหลือเกิน มีข้อห้ามเยอะ

นายแพทย์ ธีรกร